

HELSINGFORS 1878 -SPEL

Miniatyrmodellen på utställningen Smakbitar från Helsingfors visar hur Helsingfors såg ut 1878. Miniatyrmodellen har livats upp med ett spel som utnyttjar förstärkt verklighet, som kan användas av museibesökarna.

Spelarna har tillgång till fyra pekplattor som kan användas av högst fyra grupper. Klassen kan spela på egen hand under lärarens ledning eller så kan man be om att få använda spelet som en del av guidningen på utställningen Smakbitar från Helsingfors. Då belyser guiden bakgrunden till Helsingfors skeden på 1870-talet och på motsvarande sätt får andra teman i utställningen något mindre uppmärksamhet. Spelet har tagits fram för barn mellan ungefär 10 och 12 år, men passar alla som är intresserade av Helsingfors historia. Speltiden är cirka 10 minuter.

Man får mer ut av spelet om man redan i förväg bekantar sig med 1870-talets Helsingfors. Innan du spelar bör du bekanta dig med det äldsta fotografiet från utställningens fotopanorama, som föreställer Helsingfors centrum 1866. I miniatyrmodellen kan du även leta efter bekanta landmärken som hjälper till att identifiera stadens områden. Till detta material har vi samlat grundläggande information som du kan utnyttja före eller efter museibesöket och spelet.

Miniatyrmodellen grundar sig på Helsingfors stads karta från 1878.

Du kan ladda ned kartan på adressen

<https://hkm.finna.fi/Record/hkm.HKMS000005:00000bng>

Mer information finns även här: www.helsinkikuvia.fi

Spelregler

Starta spelet på pekplattans skärm, välj språk och följ anvisningarna. Rikta pekplattan mot H-märket i vitrinen för att komma vidare i spelet. Håll dig i närheten av märket när du spelar. I början av spelet väljer du om du ska spela ensam eller i grupp. Spelaren har hamnat i 1878 års Helsingfors. Enheten "stannar" dock och för att komma tillbaka till nutiden måste spelaren/spelarna hitta försvunna nycklar till tidsmaskinen för att få igång maskinen igen. Under spelets gång får spelaren möta många olika stadsinvånare som har något att berätta eller fråga. Med hjälp av de rätta svaren hittar du (moderna) byggnader och nycklar och bekantar dig

samtidigt med de centrala delarna av Helsingfors. Spelet avslutas när du har hittat tillräckligt många nycklar. Med hjälp av dem aktiverar du enheten och kommer tillbaka till nutiden. Läraren överväger hur man bör ordna spelandet i grupp. Om klassen är mycket stor är en möjlighet att dela eleverna i två grupper och spela i två turer. Medan hälften spelar på fyra pekplattor i grupper på 2–3 elever, bekantar sig resten med utställningen Smakbitar från Helsingfors. Om man väljer enspelarspel, spelar varje grupp i sin egen takt. Om man däremot väljer flerspelarspel (2–4 grupper), måste grupperna samarbeta. Spelet avslutas när grupperna har hittat de försvunna nycklarna och aktiverat enheten med hjälp av dem. Det är meningen att alla ska få spela. I grupp kan man till exempel göra så att man byter spelare när man har stött på en Helsingforsbo från förr och klarat av nästa fråga/uppgift.

***

Helsingfors 1878

Från och med 1870-talet började Helsingfors snabbt industrialiseras och växa till en storstad. Det var en brytningstid då man tillägnade sig nya saker och fenomen och inflyttningen till staden hade precis inletts. Industrianläggningar grundades och till dem behövdes arbetare. Fabriksarbetarna var en ny samhällsgrupp under senare hälften av 1800-talet. Den norra sidan av Långbron blev så småningom deras bostadsområde. I den nya kommunallagen från 1873 föreskrevs att staden skulle ansvara för kommunaltekniken, skolväsendet, sjukvården och fattigvården. Stadsfullmäktige inledde sitt arbete 1875.

Invånarantal

Invånarantalet i Helsingfors 1880 var strax över 40 000 personer. På tio år hade invånarna blivit 15 000 fler. Invånarantalet i hela Finland var då strax över två miljoner, varav de flesta bodde på landsbygden. Helsingfors invånarantal började öka i rask takt och översteg gränsen på 100 000 under de första åren av 1900-talet.

Språkförhållanden

De svenskspråkiga var över 22 000, finskspråkiga cirka 15 000 och ryskspråkiga strax över 4 000. På gatorna kunde man även höra andra språk, såsom tyska, jiddisch, estniska, polska och andra västslaviska språk samt också lite engelska och franska.

Religiösa förhållanden

Alla tillhörde något trossamfund. De flesta var kristna evangelisk-lutherska medlemmar i den finsk-svenska församlingen. År 1880 fanns i staden även lutherska militärförsamlingar såsom Sveaborgs församling, Gardets församling och Finlands sjöförbands församling samt grekisk-katolska (ortodoxa) församlingen. Dessutom fanns lutherska tyska församlingen och romersk-katolska församlingen. I staden fanns på den tiden en liten judisk befolkningsgrupp och i den ryska armén tjänstgjorde några muslimska soldater.

Stadens gator

Gatuskyltarna hade tagits i bruk 1820 och de var till en början på svenska och snart även på ryska. Man började översätta gatunamnen till finska på 1860-talet. Fram till 1880 hade en fjärdedel av gatorna belagts med kullerstenar. Trottoarerna hade belagts med stenplattor. Senaten upprättade i slutet av 1870-talet bestämmelser om att belägga trottoarerna i centrum.

Trafiken

Järnvägsförbindelsen till Tavastehus öppnades 1862 och till S:t Petersburg 1870. Tåget blev snabbt ett populärt färdmedel. Tågen gick dygnet runt till skillnad från båtarna. För stadstrafiken ansvarade chaufförerna, som i slutet av 1870-talet var strax under 200. Chaufförerna, eller droskorna, väntade vid hållplatserna på Senatstorget och Kaserntorget. Högertrafik hade tagits i bruk redan 1858.

Brunnar, vattenledningar och avloppssystem

Offentliga brunnar fanns sedan 1810-talet; innan dess fanns brunnarna på privata tomter. Från och med 1830-talet byggde man lockkonstruktioner av trä för brunnarna för att skydda dem mot regn- och avloppsvatten. Brunnarna var belägna på öppna platser längs gatorna. Man hade börjat bygga en vattenledning i staden 1872. Den började användas 1876. Råvatten till vattenledningen pumpades från Vanda å, renades och leddes till Vattenborgbacken. Därifrån leddes vattnet till brandposter som fanns längs gatorna. Man fick hämta vatten gratis från de offentliga vattenposterna. På den tiden var vattnet i de offentliga brunnarna redan mycket förorenat. De sista brunnarna stängdes i början av 1890-talet.

Vattenledningen diskuterades flitigt i stadens ledning. Man var tvungen att få bort regn- och avloppsvattnet från gatorna, likaså övrigt smutsvatten och mänskligt avfall. Saken undersöktes och de första ansökningarna behandlades, men det tog fram till slutet av nästa årtionde och ännu senare vattenledningen den kunde genomföras mer omfattande.

Gasnätet

Samtidigt med vattenledningen blev användningen av gas i belysning allt vanligare. Gasljus hade använts sedan 1861 och snart hade stadens centrum över 400 lyktor. Gasnätet byggdes ut på 1880-talet till Kronohagen, Gräsviken och Rödbergen. Gasledningar drogs även till exempelvis nya Barnbördshuset, som blev färdigt 1878. Stadens utkant belystes med terpentinlyktor fram till slutet av 1880-talet.

Post och telegraf

Vid sidan av den statliga posten hade Helsingfors 1866–1892 en egen stadspost med röda postlådor. Syftet var att effektivisera informationsförmedlingen. I staden fanns två telegrafstationer, en vid järnvägsstationen och den andra på Alexandersgatan 52. Posten och telegrafen erbjöd arbetsmöjligheter även för kvinnor.

Societets - och nöjesliv

Under den senare hälften av 1800-talet utvecklades en blomstrande kafé- och restaurangkultur i Helsingfors. Restaurangerna bjöd ofta på musikprogram. Staden hade överraskande många nöjesmöjligheter. Arkadia-teatern – Engels teater som hade flyttats från sin gamla plats – var hemmascen för finsk teater från och med 1872. Svenska Teatern hade färdigställts i början av 1860-talet och finns fortfarande på samma plats.

Skol- och studiestaden

Under 1800-talet blev Helsingfors en livlig skolstad. Den finskspråkiga utbildningen började i folkskolan 1858 på initiativ av Snellman. Folkskolorna och läroverken hade olika mål. Det avgiftsbelagda läroverket förberedde studenter som fortsatte sina studier på universitetet. Studenterna gav färg åt stadens societetsliv. Även de första kvinnliga studenterna tog sin

examen på 1870-talet. År 1878 fanns svenska, finska, ryska och tyska skolor i Helsingfors. Vissa folkskolor hade gemensam undervisning, men för det mesta studerade flickor och pojkar i egna skolor. De första folkskolorna med gemensam undervisning grundades först på 1880-talet.

Helsingfors centrumområden

Miniatyrmodellen föreställer Helsingfors centrumområde och stadsdelarna på den tiden.

Helsingfors bakom Långa bron hade precis börjat byggas, så det området har inte tagits med.

- Gardesstaden
- Brunnsparken
- Kampen
- Skatudden
- Gloet
- Kronohagen
- Rödbergen
- Ulrikasborg

Byggnader som kan identifieras i miniatyrmodellen

Kyrkor

- Nikolaikyrkan 1852, Senatstorget (ev. luth.), Kronohagen
- Sankt Henriks kyrka 1858–60, Brunnsparken (rom. kat.), Brunnsparken
- Heliga Treenighetskyrkan 1826 (ort.), Kronohagen
- Tyska kyrkan 1864, Observatorieberget (ev. luth.), Gardesstaden
- Uspenskijkatedralen 1868, (ort.), Skatudden
- Gamla kyrkan 1826, Bulevarden (ev. luth.), Kampen

Offentliga byggnader:

- Senatstorgets omgivning: Senaten, Universitetet, Kronohagen
- Observatoriet 1834, Observatorieberget, Ulrikasborg
- Åbo kasern 1833, på nuvarande Glaspalatsets plats i Kampens centrum, Kampen
- Svenska Teatern 1866, Esplanadparken, Gardesstaden
- Järnvägsstationen 1862, Gloet
- Ulrikasborgs badinrättning och Brunnshuset 1838, Brunnsparken

Skolor

- Alexandersgymnasiet, Andreegatan 2/Västra Henriksgatan 10, nuvarande Lönnrotsgatan/Mannerheimvägen (ryst läroverk för pojkar), Kampen
- Normallyceum, Bangatan 2 och 4 (svenskt läroverk för pojkar), Ulrikasborg
- Suomalainen alkeisopisto (Normallyceum), Bangatan 2 och 4 (finskt läroverk för pojkar), Ulrikasborg
- Fruntimmersskolan, Alexandersgatan 8 (7 klasser, svenskt läroverk för flickor), Kronohagen
- Suomalainen tyttökoulu, Fabiansgatan 22 (finskt läroverk för flickor), Gloet
- Reallyceum, Mariegatan 11 (svenskt läroverk för pojkar), Kronohagen
- Tyska flickskolan, Skillnaden 2 (tyskt läroverk för flickor), Gardesstaden
- Finska konstföreningens ritningsskola, Unionsgatan 20, Gardesstaden